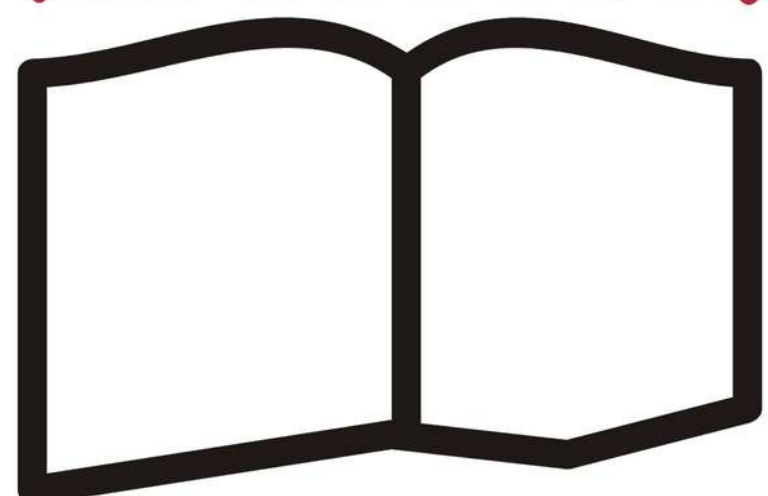
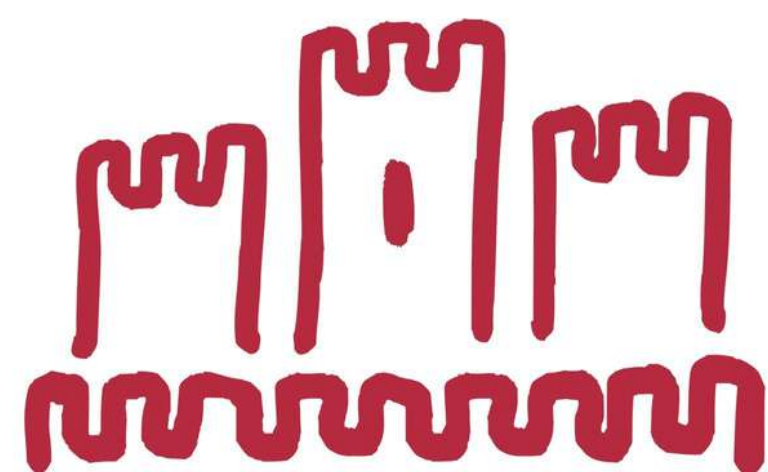

KOWALEWO POMORSKIE

- życie codzienne -
w wycinkach prasowych
z okresu międzywojennego

**KSIAŻNICA
KOPERNIKAŃSKA**

T O R U Ń

**Wojewódzka Biblioteka Publiczna -
Książnica Kopernikańska w Toruniu**

ul. Słowackiego 8

87-100 Toruń

tel.: (56) 622 66 42

<https://ksiaznica.torun.pl/>

KOWALEWO POMORSKIE

**W okresie
dwudziestolecia międzywojennego
znajdowało się w granicach
administracyjnych
powiatu wąbrzeskiego
oraz
województwa pomorskiego.**

Obszar województwa pomorskiego w latach 1920-1939

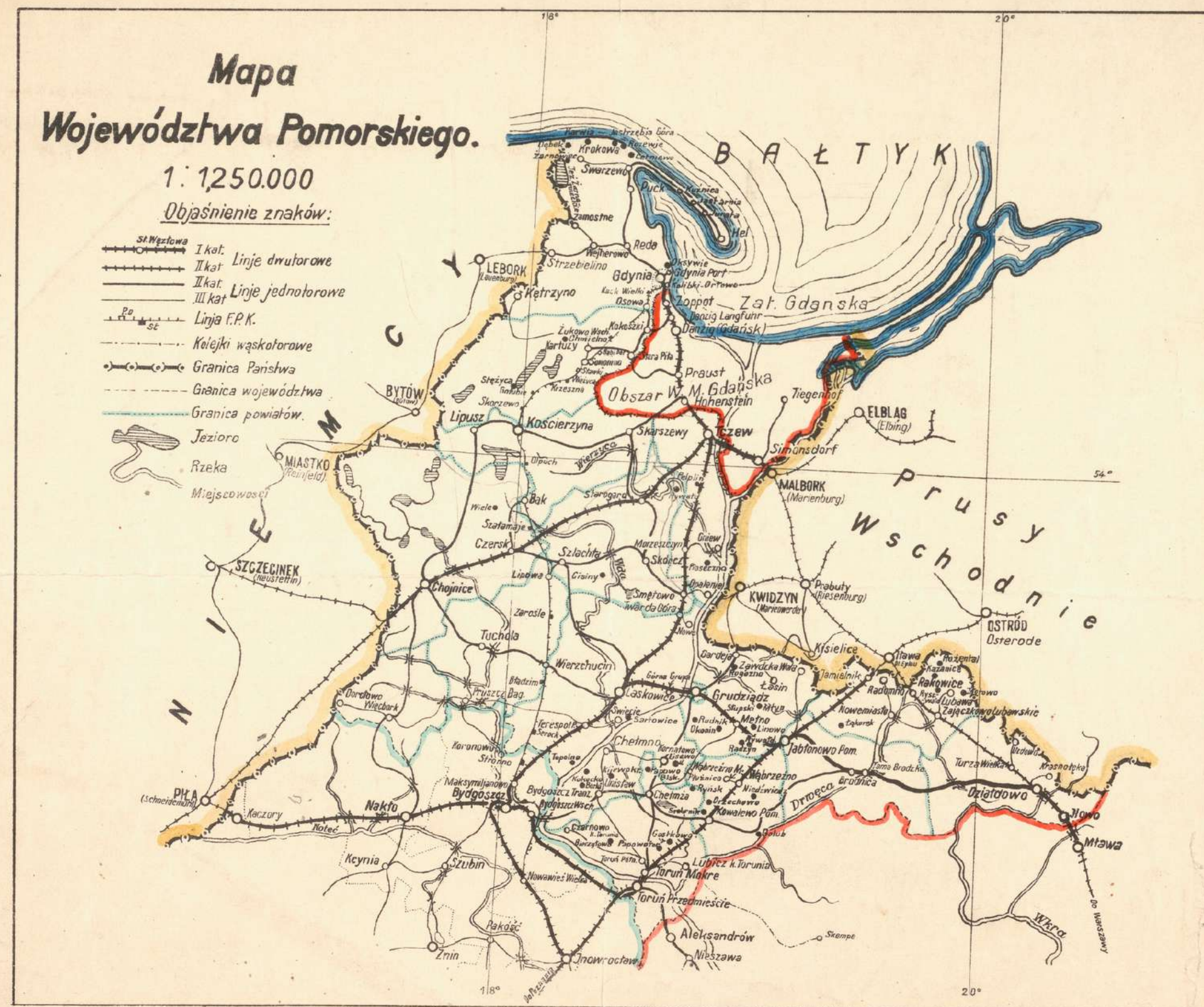
WBP - KK Kart. 583

Mapa kolejowa województwa
pomorskiego

Wykonana w D.O.K.P w Toruniu

Skala 1:1 250 000

Toruń, ok. 1936

Liczba mieszkańców miasta

(wybrane lata)

- 1920 rok → 3 401 osób,
- 1924 rok → 3 415 osób,
- 1939 rok → 3 692 osób,

Dane statystyczne z tego okresu pokazują
ilość mieszkańców.

**Poza danymi statystycznymi,
bardziej interesujące mogą być,
informacje dotyczące
życia codziennego
mieszkańców miasta.**

Gdzie szukać takich informacji?

**Źródłem dostarczającym ciekawych
informacji o życiu mieszkańców
Kowalewa Pomorskiego
w międzywojniu jest regionalna
prasa wydawana w tym czasie.**

Wojewódzka Biblioteka Publiczna - Książnica Kopernikańska w Toruniu

Posiada w swych zbiorach wiele woluminów polskich gazet regionalnych.

Archiwalne gazety są cennym źródłem informacji.

Wiadomości prasowe umożliwiają odkrywanie wielkości historycznej dziejów Torunia i regionu oraz umacniają miłości do „małej ojczyzny”.

**Wiadomości zawarte w gazetach mogą posłużyć
do celów naukowych, edukacyjnych i popularyzatorskich.**

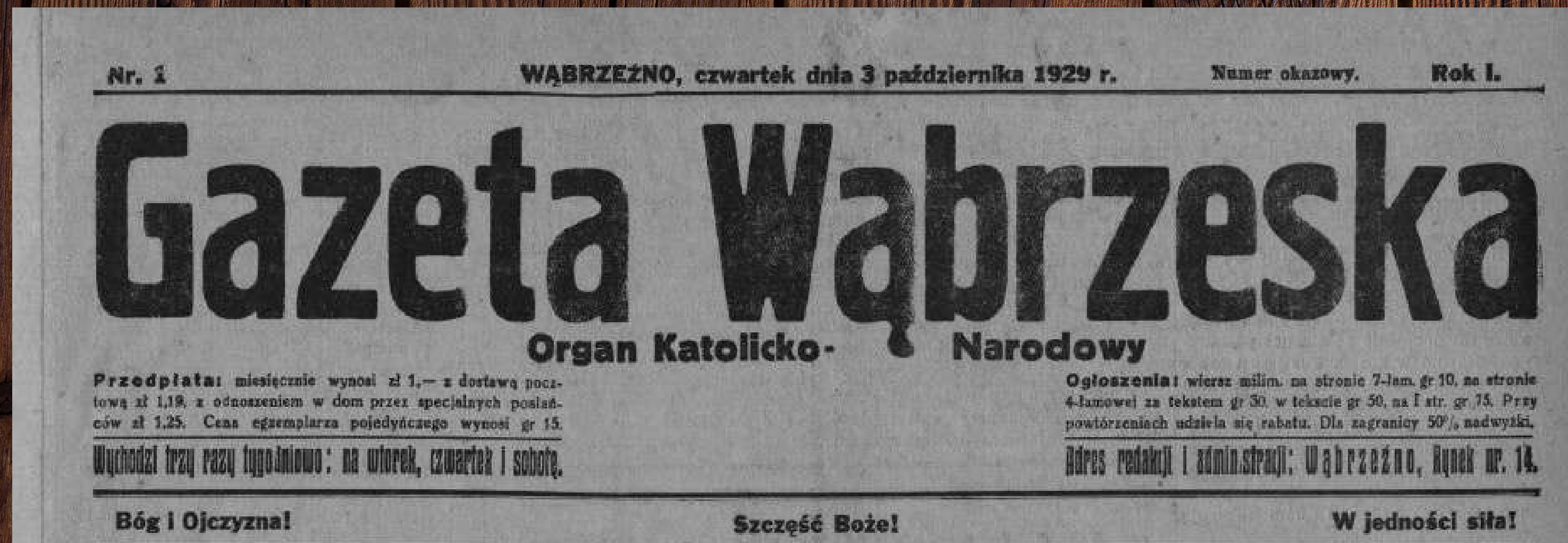

W dwudziestoleciu międzywojennym w Wąbrzeźnie wydawano dwie polskie gazety.

- ***Gazeta Wąbrzeska*** była wydawana w latach 1929-1931.
- Pierwszym redaktorem gazety był Antoni Tadeuszewski.

- *Głos Wąbrzeski* był wydawany w latach 1920-1939.
- Ostatni numer ukazał się tuż przed wybuchem drugiej wojny światowej.
- Założycielem, wydawcą i redaktorem gazety był Bolesław Szczuka.
- Gazeta obejmowała zasięgiem terytorialnym powiat wąbrzeski.

Cena numeru pojedynczego: 10 groszy.

GŁOS WĄBRZEŃSKI

Przedpłata: wynosi na miesiąc wstąpienia w ekspres dykt. 1 złoty z odroczeniem przez pocztę 10 groszy więcej. W wypadkach nieprzewidzianych, przy wstrzymaniu przedsiębiorstwa, zniżeniu pracy, przerwaniu komunikacji wychodzący nie ma prawa — żądać pozaterminowych dostawek gazety, lub zwrotu —
— — — — — ceny abonentów. — — — — —
— Przy wstrzymaniu obowiązują odpowiednia dopłata —

Ogłoszenia: Za ogłoszenia pobiera się od wstąpienia na stronie 3 - łamów w widomościach pobocznych 30 groszy, na 1-zej stronie 50 groszy. Rachata udziela się przy czasie ogłoszenia. „Głos Wąbrzeński” wychodzi trzy razy tygodniowo i to w poniedziałek, środę i piątek. — Skrytka poczt. 25. — Redakcja i Administracja mające — się przy ul. Młodziejowskiej 11. — Telef. 60. —

Konto czekowe: P. K. O. Poznań 204.252

Nr. 118

Wąbrzeźno, sobota 4 października 1924.

Rok V.

Widoczne herby Golubia, Wąbrzeźna i Kowalewa Pomorskiego.

- *Głos Wąbrzeski* reagował bieżące wydarzenia z kraju i ze świata.
- Gazeta zawierała także szereg lokalnych informacji z całego powiatu wąbrzeskiego.
- Na łamach gazety publikowano relacje bieżących wydarzeń z Kowalewa Pomorskiego.

**Co się działo
w Kowalewie Pomorskim?**

**O czym można przeczytać
w *Głosie Wąbrzeskim*
z 1924 roku?**

OSO KOWALEWO

Głos Wąbrzeski 1924, nr 118, s. 4 informował o przedstawieniu połączonym z tańcami. Organizatorem była Ochotnicza Straż Ogniowa Kowalewo.

Z uzyskanych funduszy planowano zakupić sztandar.

SZKOŁA ROLNICZA

Szkoła dla chłopców.
Funkcjonowała w latach
1910-1931.

— Kowalewo, Pom. (Ze szkoły rolniczej). Ze względu na prace związane z urządzeniem internatu, termin rozpoczęcia nauki w półtora-rocznej szkole rolniczej w Kowalewie, został przesunięty na dzień 4 listopada b. r. Wpisy zostaną zamknięte, z chwilą zgłoszenia się 35 kandydatów. Obecnie jest jeszcze 9 miejsc wolnych. Nowowstępujący uczniowie winni wnieść jaknajrychlej podanie o przyjęcie, z dołączeniem metryki, świadectwa z ukończenia szkoły powszechnej i świadectwa moralności. Mieszkanie znajdują w internacie szkolnym, [za zwrotem rzeczywistych kosztów utrzymania. Uczniowie w wieku poborowym korzystają [z odroczenia służby wojskowej do czasu ukończenia szkoły.

Głos Wąbrzeski 1924, nr 119, s. 3 informował o zmianie terminu rozpoczęcia nauki w związku z urządzaniem internatu dla uczniów.

APTEKARZ

Skład służby medycznej w 1938 roku:

- 1 aptekarz,
- 2 lekarzy,
- 3 położne.

Głos Wąbrzeski 1924, nr 126, s. 3

przekazywał informacje z sali sądowej na temat procesu - niejakiego pana Puciaty - kowalewskiego aptekarza.

— Kowalewo. W sprawie procesu p. aptekarza Puciaty pisze „Gazeta Grudz.” co następuje: W dniu 9 bm. sąd okręgowy w Toruniu rozpatrywał znaną Kowalewianom brudną sprawę aptekarza w Kowalewie p. Puciaty. Rozprawa toczyła się od godz. 9 rano do godz. 12 i pół w nocy. Po zbadaniu szeregu świadków, ekspertów, a szczególnie dr. Łomakina z Kowalewa, z ust którego szły słowa szczerzej prawdy, zarzuty czynione ze strony obrony dr. Łomakinowi, wysoki sąd uznał za nieuzasadnione, wierząc raczej słowom Dra., co podkreślił w swym wyroku. Nareszcie zakończą się od dłuższego czasu uprawiane malwersacje przy przygotowywanych lekarstwach w aptece p. Puciaty i oddawanie ich do spożycia, bez pożytku chorym, które nie dodawane według recepty dra. najgłówniejszych z najdroższych składników nie posiadały — odbijały się niekorzystnie na zdrowiu niejednego z chorych.

Sprawiedliwości zadosyć się stało, gdyż p. Puciaty otrzymał choć niewielką, lecz sprawiedliwą karę — jeden miesiąc więzienia i jeden tydzień aresztu, oraz zapłatę kosztów sądowych.

Zapewne teraz nareszcie będą wierzyć przyjaciele p. Puciaty, że kurające z górą rok temu wiadomości, były słuszne, a poszkodowani osiągną satysfakcję i pospieszą z legalnymi żądaniaми, poszukując na winnym poniesionych z tych machinacji strat i kosztów osobistych. —

Jeden z obecnych.

SKLEP PRZY TORUŃSKIEJ 20

Głos Wąbrzeski 1924, nr 127, s. 3
ukazała się reklama sklepu oferującego:

- rowery,
- maszyny do szycia,
- wirówki ...

Polecam na uła-
twionych warun-
kach kupić zna-
nej marki

Rowery

„Brennabor“ i „Curson“

Maszyny do szycia

„Gritzner“ i „Anker“
także

wirówki (centryfugi)

w wielkim wyborze od 50,00 zł.
począwszy wszelkie części do ro-
zmaitych rowerów i centryfug
zawsze na składzie po umiarko-
wanych cenach.

JAN KOZŁOWSKI, Kowalewo
Toruńska 20. Toruńska 20.

WYPADKI KOLEJOWE

Głos Wąbrzeski 1924, nr 133, s. 3 informował o śmiertelnym wypadku kowalewskiego konduktora na stacji kolejowej w Kawkach.

...nie ma znaczenia nie ma kure negocjacji.

— **Kowalewo.** (Znowu ofiara skutkiem nieszczęśliwego wypadku. — Brak środków bezpieczeństwa. — Zabawa Zw. Inwalidzkiego.)
Podaję już kilka wiadomości z tej miejscowości, a przeważnie były to nieszczęśliwe wypadki. Otóż dnia 14. 10. br. ofiarą skutkiem nieszczęśliwego wypadku padł konduktor Bronisław Tuszyński. Wypadek ten wydarzył się na stacji kolejowej Kawki i to podobno przy spinaaniu wagonów zgnieciono B. T. prawy bok. W kilku minutach wyzionął ducha. Sp. B. T. leżył dopiero 29 lat, by on też pochodzenia z uczciwej i szanowanej rodziny, która wychowuje swe dzieci na dobrych obywateli. To też udział w pogrzebie, który się odbył w sobotę dnia 18. 10. brało niemal całe obywatelstwo miasta i z dalekiej okolicy bez różnicy wyznania, oddając zmarłemu ostatnią przysługę. — N. o. w. p.

— Jeszcze są inne powody nieszczęśliwych wypadków w samem mieście, do których przyczynia się brak środków bezpieczeństwa. Samochody jeżdżą przez miasto z szalonym tempem, robiąc ludzi kalekami, a magistrat nie robi nic przeciwko temu. Przypuszczać należy że magistrat wystawi tablice z przepisami tempa jazdy przez miasto.

— W niedzielę dnia 9. 11. br. urządza Związek Inwalidów tuł. miejscowości zabawę połączoną z przedstawieniem amatorskiem. Odegrane będą dwie piękne 1-aktówki, przedstawiające nam jak to przed dawnymi latami nasi rodacy przez żydów bywali częstokroć oszukiwani. Sztuki, które Tow. ma odegrać, są pod tytułem: „Akademik” i „Chłopi arystokracji”. Wobec tego, że czysty zysk przeznaczą się na cele dobroczynne, należy się spodziewać, iż obywatelstwo Kowalewa jak i okolicy poprze ten Związek Inwalidów swym licznym udziałem w zabawie. LM.

ZWIĄZEK INWALIDÓW

**Głos Wąbrzeski 1924, nr 145, s. 3 relacjonował
przebieg przedstawienia amatorskiego
połączonego z zabawą organowaną przez
Związek Inwalidów.**

— Kowalewo. W ub. m. odbyła się zabawa urządzona staraniem Zw. Inw., połączona z przedstawieniem amatorskiem. Według programu odbyła się zabawa w następującym porządku: Rano żałobna Msza św. za poległych żołnierzy Polaków — mężów, ojców i synów członków tut. Związku. Wieczorem o godz. 7-mej rozpoczęła się zabawa: 1) Deklamacja (deklamował p. Gawrzał) 2) „Akademik” sztuka z czasów powstania polskiego.) 3) Chłopi arystokracji.” Amatorami, którzy poświęcili się odegraniu wyżej wspomnianych sztuk byli nastp. pp. i panie: Zieliński Jan, Falkowski Feliks, Rumiński Bolesław, Dzieciotowska, Wytomski Alfons, Grzegorzewski Jan, Szymelfénig Józef, Zieliński, Wiśniewski Franciszek, Szymański Wacław, Kozłowska, Wytomska Andzia. Wszyscy amatorzy wywiązali się z swego zadania znakomicie i zadowolili wszystkich uczestników swoim występem. Z powodu tego składa się amatorom serd. podziękowanie.— Miejscewość tut. cieszy się posiadaniem znakomitego suflera w osobie p. Józ. Zuchowskiego, który to sufleruje we wszystkich sztukach amat. miejscowych towarzystw. Więc i Zw. Inw. jest mu bardzo wdzięczny za jego staranną i energiczną pracę. Zarazem składa się w imieniu tut. Zw. Inw. najserdeczniejsze podziękowanie wszystkim uczestnikom, którzy raczyli poprzeć Zw. Inw. swym udziałem w tej zabawie. Między innymi uczestnikami byli obecni: p. burmistrz Kuchler, który jest również członkiem Zw. Inw. zastępcą burm. p. Wroński, ks. wikary Józefowicz, ks. prob. Grochocki (z parafji Chelmonie,) grono nauczycieli itd. Zw. Inw. mając zaszczyt widzenia wśród uczestników i wyższych sfer, składa tymże jeszcze osobno gorące podziękowanie. —

PRZESTĘPSTWA

Głos Wąbrzeski 1924, nr 146, s. 2
informował o oszustwie i próbie
wyłudzenia pieniędzy przez osobę
podającą się za nadleśniczego.

— Kowalewo. (Łatwy sposób zarabiania pieniędzy.) Niejaki Franciszek Seidler mając dwa dokumenty i to jeden z. jego nominacją na nadleśniczego lasów państwowych, drugi zaś upoważniający Seidlera do sprzedaży akcyj lasów po 10 złp. pomiędzy ludnością Pomorza. Dokumenty są podpisane przez pięć osób (podpisy nieczytelne) i zaopatrzone przez dwie pieczęcie. Za pieczęć służył wielki wojskowy z koroną cesarza niemieckiego, a Seidler chodząc z temi dokumentami po wsiach rozszerzał wieści, że on jest mianowany w Toruniu przez spółkę angielską na nadleśniczego i kontrolera Państw, nad nadleśnictwem Leśnopow. Wąbrzeźno. Zarazem jest on upoważniony do sprzedaży 20.000 mtr. drzewa opałowego po 7,50 złp. Seidler przyjmował wielkie zamówienia na owe drzewo — i zapewne brał też zadatek. Przystosować można do tego zdarzenia, iż głupich nie sieją — lecz się sami rodzą: Seidlera odstawiono do Sądu Okręgowego w Toruniu.

MŁYNI PAROWY

Młyn parowy spalił się doszczętnie 15 sierpnia 1931 roku.

— Kowalewo. Tutejszy Młyn parowy Wilhelm Poehlke i Ska otrzymał od 1. 10. br. swego dyrektora, fachowca branży młynarskiej, który od 30 lat w tym zawodzie pracuje.

Głos Wąbrzeski 1924, nr 150, s. 3 informował o powołaniu nowego dyrektora Młynu parowego.

AKCJE CHARYTATYWNE

Głos Wąbrzeski 1924, nr 151, s. 3

informował o akcji charytatywnej na rzecz ubogich organizowanej w okresie świątecznym.

— Kowalewo. (Gwiazdka dla ubogich miasta) We wtorek, dnia 23 bm. wieczorem o godz. 5-tej rozdzielone zostaną podarki gwiazdkowe ubogim miasta naszego. Oprócz zwykłych artykułów żywnościowych, miejsce na stołach tego-rocznego gwiazdora zajmą nietylko rozmaite przysmaczki świąteczne, wytwarzane w kuchniach obywateli tutejszych, lecz także w bardzo znacznych ilościach ciepłe koszule i inne części odzieży, pochodzące z zapasów kupców miejscowych.

Poczucie ofiarności na rzecz najbiedniejszych opanowało od lat wielu dobroczynne serca obywatelskie, a dzięki nieustrudzonym zabiegom przede wszystkim pp. Bezerowskiego, Garbrechta, Łyczynka i Klimka Bronisława udało się tym razem zebrać obfite dary, które w tym roku nie osobno, lecz w porozumieniu się z Towarzystwem św. Wincentego a Paulo wspólnie rozdzielać się będzie i to z wyraźną korzyścią dla ubogich.

Nadmienić wypada, że włościanstwo okoliczne mało i to w bardzo małych wyjątkach przyczyniło się do ofiarności na rzecz ubogich Kowalewa, zasilając się biedą w własnych włościach.

BURMISTRZ

Kazimierz Kühler burmistrz od 1922 roku (przez 12 lat).

— Kowalewo. Po dziewięciomiesięcznym
zwieszczeniu w urzędowaniu został ponownie wpro-
wadzony na swój urząd burmistrz miasta na-
stępnego. Kühler, w czwartek, dnia 18 bm. Uro-
czystego aktu tego dokonało trzech radnych mia-
sta, z kś. dziek. Ziętarekim na czele.

Głos Wąbrzeski 1924, nr 151, s. 3 informował o powrocie do urzędowania burmistrza miasta na stanowisko po dwumiesięcznej przerwie.

WODOCIĄGI

Miejskie wodociągi powstały w 1911 roku.

— Kowalewo. (Małanka w wodociągu).
Już od kilku miesięcy mieszkańcy miasta odczu-
wają brak dobrej wody wodociągowej i zmusze-
ni są używać do picia i gotowania jakiejś męt-
nej cieczy, o kolorze maślankowym. Odnosne
czynniki miejskie, zajęte niepotrzebnymi sprawa-
mi, mało dbały dotychczas o dobro i zdrowie lu-
dności i jest nadzieja, że obecna gospodarka
wkrótce się skończy.

***Głos Wąbrzeski* 1924, nr 151, s. 3 informował o problemach z wodą pitną,
płynącą z miejskich wodociągów.**

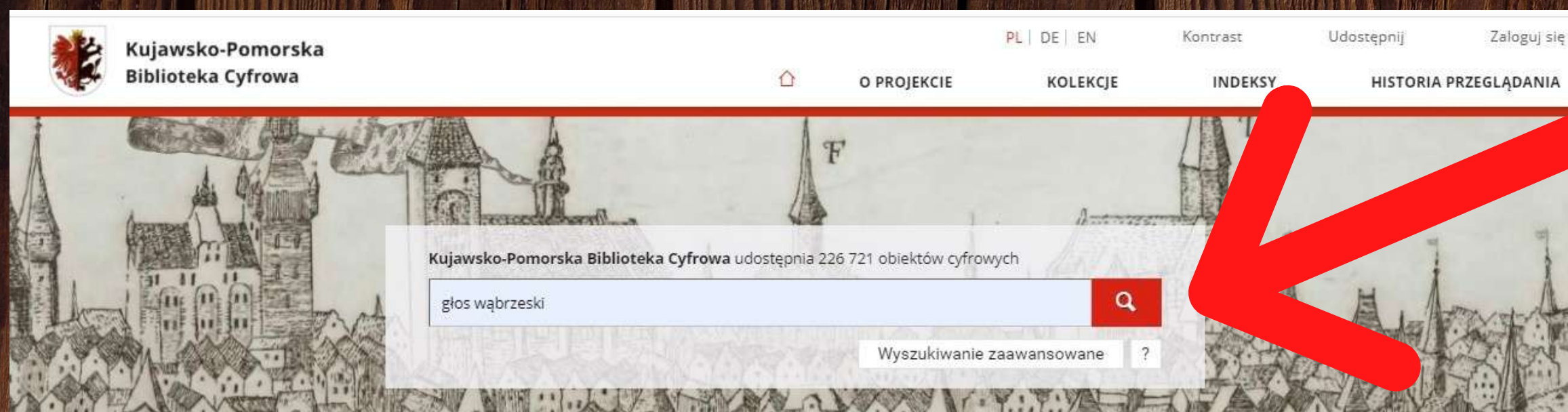
Wszystkie zaprezentowane wycinki z gazet,
a także więcej, na temat Kowalewa Pomorskiego i okolic
dostępne bezpłatnie na stronie www

Kujawsko-Pomorska Biblioteka Cyfrowa

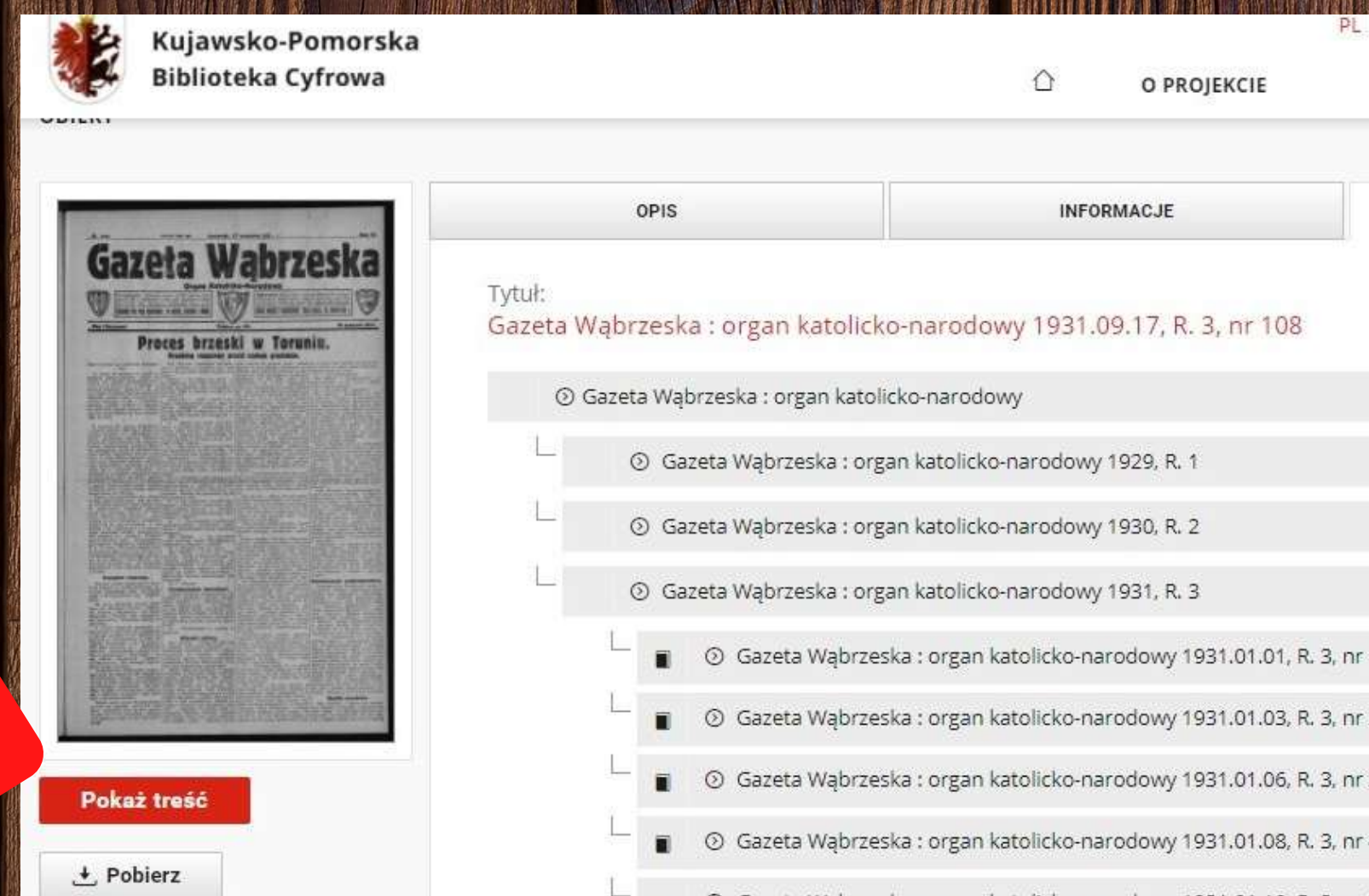
Dostęp online pod adresem:
<https://kpbc.umk.pl/dlibra>

Po przejściu na stronę **KPBC** wystarczy wpisać tytuł

Pojawia się gazeta w wersji cyfrowej do przeglądania z możliwością pobrania

**Wersja cyfrowa archiwalnych gazet dostępna online,
dzięki projektowi realizowanemu przez
Wojewódzką Bibliotekę Publiczną – Książnicę Kopernikańską w Toruniu:**

Kujawsko-pomorska prasa cyfrowa 1920

**Projekt jest realizowany z okazji uczczenia
100. rocznica powrotu Pomorza i Torunia do Wolnej Polski.**

**W ramach projektu zdigitalizowano regionalne gazety
ze zbiorów WBP – KK w Toruniu, wydane w okresie
międzywojennym.**

Kujawsko-pomorska prasa cyfrowa 1920

Wartość zadania: 90 600 zł

Projekt realizowany w roku 2020

Projekt dofinansowano kwotą 57 600 zł

**ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego
pochodzących z Funduszu Promocji Kultury w ramach zadania
KULTURA CYFROWA 2020**

**Z budżetu Samorządu Województwa Kujawsko-Pomorskiego
dofinansowano kwotą w wysokości 33 000 zł**

Ministerstwo **Kultury** i Dziedzictwa Narodowego. ■

„Dofinansowano ze środków
Ministra Kultury i Dziedzictwa
Narodowego pochodzących
z Funduszu Promocji Kultury”

Województwo
Kujawsko-Pomorskie

Dofinansowano z budżetu
Samorządu Województwa
Kujawsko-Pomorskiego

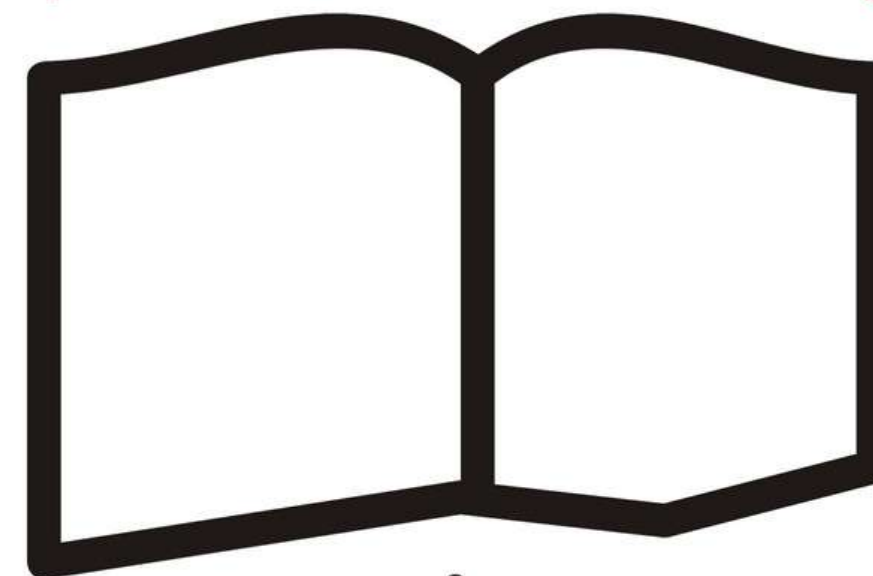
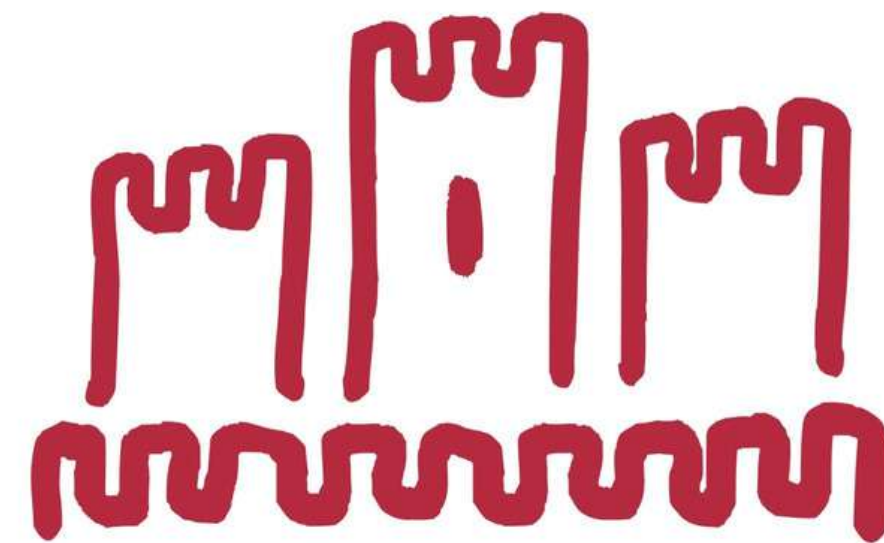

Kujawsko-Pomorska
Biblioteka Cyfrowa

UNIwersytet
MIKOŁAJA KOPERNIKA
W TORUNIU

KSIAŻNICA
KOPERNIKAŃSKA

T O R U Ń

Bibliografia

1. ***Dzieje Kowalewa Pomorskiego***, pod red. Jerzego Danielewicza, Bydgoszcz, 1986.
2. **Pepliński Wiktor, *Prasa pomorska w Drugiej Rzeczypospolitej : 1920-1939 : system funkcjonowania i oblicze społeczno-polityczne prasy polskiej*, Wydawnictwo Morskie, Gdańsk 1987.**

Źródła

1. ***Gazeta Wąbrzeska***, sygn KM 01230 WBP - KK,
  2. ***Głos Wąbrzeski*** , sygn, KM 01049 WBP - KK,
  3. ***Mapa Kolejowa Województwa Pomorskiego***, sygn. Kart. 583 WBP - KK.
- Wszystkie skany gazet wykonane ze zbiorów WBP - KK przez Archus.
  - Skan mapy wykonano przez Dział Ochrony Zbiorów WBP - KK.
  - Zdjęcia pochodzą z prywatnego archiwum Krystyny Koniecznej.
  - CC BY-NC-ND 3.0 PL